



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Ad Vnum Corpus Redactus

Philosophiæ R. P. Francisci De Oviedo Madritani Societatis Iesv Sacræ
Theologiæ Professoris Tomus II

**Oviedo, Francisco de
Lvgdvni, M.DC.LI.**

Punct. I. Quid sit Anima?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95526)



CONTROVERSIÆ ANIMASTICÆ.

A V C T O R E

R. P. FRANCISCO DE OVIEDO
E' SOCIETATE IESV.

P R O O E M I V M.



ROGREDITVR nostra disputatio cum Philosopho ad agendum iam de Corpore Animato, de quo Aristoteles in libris de Anima, quorum materiem explicare in his nostris Controversiis opus erit.

Vocant nonnulli in quæstionem, an libri de Anima agant de corpore animato, an de ipsa anima? quod neque animo contentionis amico poterit disputationis materiem ministrare: Exposcebat enim totius Philosophiæ ordo Aristotelem de corpore animato in præsentiarum disputare: egerat enim in libris Physicorum, de corpore in communi; in libris de cælo, de corpore incorruptibili; in libris de generatione, & corruptione, de corpore generabili, & corruptibili: Nunc iam obiectum librorum Physicorum, quod in libris de cælo, & generatione ad certas species contraxerat, iterum magis contrahit ad speciem corporis animati. Verumtamen, sicut in libris de corpore generabili, & corruptibili, de generatione, & corruptione semper agitur, & de ortu, & interitu, seu de generatione, & corruptione inscribuntur, quia omnia quæ specialiter corpori generabili, & corruptibili conueniunt, sunt per ordinem ad generationem, & corruptionem: sic in libris de corpore animato, de anima semper sermo instituitur, & libri de anima ab omnibus vocantur, quia omnia propria corporis animati ratione animæ, per quam constituitur, illi conueniunt. Mitto non posse agi de corpore animato, quin agatur de anima, quæ est illius essentialis, & præcipua pars.

Nec maioris momenti est quæstio alia; an videlicet ad Animasticum pertineat agere de anima separata. Stant nonnulli pro negatiua parte, quia anima separata non componit ens naturale, ac proinde est extra obiectum totius Philosophiæ, quod intra terminos totius naturalis corporis continetur. Magis ad veritatem accedunt qui asserunt animam separatam pertinere ad Philosophiam, & ad hanc illius partem, quia eidem animæ, quæ adiuncta materiæ corpus animatum constituit, status separationis contingit, ac proinde de hoc statu debet agere Philosophus, sicut de accidenti proprii obiecti Animæ, videlicet potentis totum naturale constituere. Res est, vt iam dixi, parui momenti, in qua qui vellet primum retinere dicendi modum, posset respondere agere de anima separata, & de statu separationis modo prædicto semper esse agere de anima quatenus dicit ordinem ad coniunctionem cum materia, quod non est agere de animâ separatâ præcisè vt separatâ; sed de anima separatâ, quatenus est quædam anima potens cum materia Totum substantiale componere.

CONTROVERSIÆ PRIMA.

De Anima, & de eius informatione.

P V N C T V M P R I M V M.

Quid sit Anima.



1 **A**RISTOTELIS lib. 2. de anima, cap. 1. text. 6. Animam his verbis definit: Anima est *actus primus* corporis naturalis, potentia vitam habentis, tale autem, quod vique sit instrumentale. Ex qua definitione communi consensu hanc depromunt Philosophi: Franc. de Oviedo, Philosoph. Tom. 11.

Actus primus corporis physici, & organici, potentia vitam habentis. Ly physici, substituitur loco naturalis, quod Aristoteles posuit in sua definitione, & ly organici, substituitur loco illius complexi, tale autem quod vique sit instrumentale, quod idem significat, ac si diceretur, tale autem quod organici, & ita rectè eorum resoluitur in illud obliquum organici, positum in definitione, quam vulgus circumfert.

Ratio *actus primi*, in definitione posita, communis est viuentibus, & non viuentibus, quia omnia composita
A 2 subitan

substantialia constant materiâ, & formâ, quæ actus primus dicitur; & ita particula illa *actus primus*, locum generis obinet in hac definitione. Actus primus, respectu secundum dicitur: Tamen non semper respectu secundum eodem modo accepti. Actus primus, apprimè dicitur Virtus quædam, seu potentia ad effectum, respectu proprii exercitij, seu productionis effectus: In hoc sensu dicitur anima actus primus, respectu actionum vitalium, quia est prior illis, & tenens se per modum actus primi ad tales actiones ipsam in actu secundo intelligendi, & amandi constituentes. Alio modo dicitur actus primus, hoc est, primarius, respectu actus secundarij, qui primarius dicitur, non quia sit virtus productiva respectu illius, in ordine ad quem dicitur primus, aut primarius, sicut ipse actus secundarius non dicitur talis, quia dependeat à primario, tanquam à virtute producente, sed actus primarius dicitur, quia reliqui actus ad ipsum ordinantur, & secundarij dicuntur reliqui actus, qui ad alium dicuntur. Hac ratione quælibet forma substantialis, dicitur primarius actus materiæ, respectu quantitatis, quæ dicitur secundarius, licet non producat à forma, quia quantitas ex natura sua ordinatur ad formam substantialem, & substantia non ordinatur ad quantitatem. Vtramque rationem actus primi, reperiri in anima certum est, quia est actus primus, & virtus productiva suarum operationum, & est forma substantialis, primò informans materiâ, & constituens compositum. Affirmo tamen, in definitione ly *actus primus*, non significare actum primum primo modo sumptum, videlicet virtutem naturæ priorem effectui, quia si hoc sibi vellent particula illa *actus primus*, anima non esset dicenda actus primus corporis; siue corporis nomine totum compositum, siue materia prima significetur, quia anima, neque virtus est productiva materiæ primæ, nec totius compositi, neque aliquam causalitatem propriam exercet, respectu materiæ, vel compositi: potius debet dici actus primus operationum, respectu quarum anima proprie, & strictè est prior naturâ. Significat ergo particula illa, *actus primus* posita in definitione, idem quod primarius actus, seu substantialis forma, cuius conceptum explicui *prima philosophorum*, *controverf. 3.* ubi egi de conceptu metaphysico formæ substantialis, proptèr distinctiâ à conceptu metaphysico alijs comparatis essentialis, videlicet materiæ.

3 Circa particulam illam *corporis*, occurrit dubium. quid intelligatur nomine *corporis*, an materia prima? an totum compositum? Nonnulli nomine *corporis* intelligunt totum compositum, non secundum omnes gradus viventis, quos habet ab anima, secundum omnes gradus viventis, quos habet ab anima, ut forma constitutiva compositi corporei, abstrahentis à viventi, & non viventi. Huius opinionis meminit Angelicus Doctor ad caput primum *libri secundi de Anima*, & in *1. sententiarum*, *dist. 25. q. 1. art. 1. ad 2.* eamque corporis acceptionem refert Noster Suarez *tom. 1. Metaphys. disp. 15. sect. 10. num. 15. & in 3. p. tom. 3. disp. 51. sect. 4.*

Alij nomine *corporis* totum compositum animatum intelligunt, cuius anima est actus primus constitutivus.

Alij volunt nomine *corporis* intelligi, in hac definitione materiâ primam connotando organa apta ad actiones vitæ obeundas. Sic Argentin. in *4. dist. 13. q. 1. art. 1. Gregor. in 1. dist. 16. qu. 1. 2.*

Alij nomine *corporis* intelligunt nudam materiâ primam. Ita Conimbr. *lib. 2. de anima, cap. 1. q. 1. art. 1.* Posset etiam dici, iuxta Scoti opinionem, nomine *corporis* intelligi materiâ primam informatam formâ corporeitatis distinctâ ab anima.

4 Displicet prima explicatio, quæ nomine *corporis* vocat corpus metaphysicè sumptum abstrahens ab animato & inanimato; quia hæc definitio non datur per conceptus metaphysicos, sed per physicas entitates, quales sunt forma animalica, & totum, vel compositum, quod constat ex ipsius terminis definitionis, & clariùs ex toto contextu Aristotelis *cap. cit.* Deinde si hæc ratio sumeretur corpus, non posset dici respectu illius anima actus corporis organici, quia corpus metaphysicè sumptum, abstrahens ab animato, & inanimato, non est organicum, neque in illo ratio aliqua organici, neque radicalis, neque formalis reperitur. Ultimam explicationem non omnino reicebam, si formam corporeitatis cum Scoto admitterem; in mea tamen, & communi sententia, quæ formam hanc relegat, illa explicatio locum non invenit.

Conimbricæ, loc. cit. & ex illis plures alij reiciunt explicationem Soncinatis, quia ratio organica explicatur illa particula *organici*, ac proinde contineri nequit in præcedenti *corporis*. Hæc impugnatio levis ponderis est; illius enim auctores non intendunt particulam *corporis*, præcisè sumptam significare deorganizationem, sed inquirunt, cuius corporis dicatur actus anima in definitione propolita; & respondent dici actum materiæ connotantis deorganizationem, siue hæc connotatio significetur per particulam *corporis* connotantis aliam *organici*, siue per vtramque, quod parum ad rem attinet.

Nomine *corporis*, posse intelligi, tum materiâ primam tum totum compositum, si tantum attendatur ad verba in definitione posita, quàm plurimi censent, quia anima est actus constitutivus compositi cuius dicitur forma proprius. Sim, & strictâ acceptione, dicimus enim, anima rationalis est forma hominis. Similiter est actus informans materiâ, quæ dicitur potentia respectu illius, & tam corpus quàm materia sunt organica, & illorum actus, actus corporis organici dici potest. Hæc explicatio difficultatem patitur non leuem, quàm à n. 15. expendam.

De mente Philosophi fert communis sententia nomine *corporis*, materiâ primam intelligi. Ita Conimbr. *supra*, Hurtad & Arriaga, & communiter recentiores, explicantes hanc definitionem. Probat Hurtadus hanc conclusionem ex *1. Polit. c. 3. ad medium*, ubi hæc Aristoteles: *Præterea quidem, aut præter dispositum, sepe invenitur corpus imperare animo*, de quibus verbis nomine *corporis* materiâ significari vult Hurtado, & ex hac significatione desumit ad probandum, nomine *corporis*, in definitione eodem modo animam significari. Si liceret in hoc loco ex acceptione *corporis* argumentum facere, ad explicandam particulam *corporis*, in definitione animæ positam, dicerem ego, nomen *corporis* in prædicta definitione totum compositum importare, quod planè importat in verbis ab Hurtado relatis. Cum enim dicit Aristoteles corpus imperare animo, non dicit materiâ primam animo imperare: quod enim imperium habere potest materia prima secundum se sumpta respectu animæ, sed totum ipsum compositum, seu ipsam animam, proptèr elicientem actus vitales corporeos, qui ex natura sua dependent à corpore, sicuti sunt actus sensuum exteriorum, & interiorum, appetituumque interni materialis, imperare eidem animæ, hoc est illam trahere, & allicere ad actus appetitus rationalis, ita ut hæc eligat, non secundum id, quod ratio proponit, sed secundum illud, ad quod appetitus inclinat. Do tamen hoc alii quæ plurimis testimoniis Aristotelem nomine *corporis* materiâ primam significare, si testimonia illa desumpta non sunt ex ipso contextu definitionis, ad rem non sunt, quia cum nomen *corpus* ex se æquè bene possit poni ad significandū totum compositum, & materiâ primam, potuit Aristoteles illo vti in vno loco ad materiâ primam, & in alio ad totum compositum significandum. Ex qua doctrina rectè respondent Conimbricenses alijs, qui intendunt probare nomen *corporis* in definitione animæ significare totum compositum. Neque hæc solutio posset adhiberi ad testimonia, quæ ex ipso contextu definitionis desumuntur, quia non licebat Aristoteli vti eodem nomine in diversis significationibus agenti de eadem materiâ, & sub eodem capite, eademque contextura vrenti.

Nomine *corporis* Aristotelem intellexisse materiâ primam efficaciter suadent plura testimonia ex contextu definitionis desumpta. Sic enim habet textu 4. *Quoniam autem corpus huiusmodi vitâ habens non erit visque corpus animæ, non enim est eorum, quæ in subiecto corpus, magis autem sicut subiectum, & materia est.* Quæ verba toti cõposito nullatenus aptari possunt, & apprimè materiæ quadrant, quæ est prima subiectum. Ex text. 7. immediatè post definitionem animæ hoc habet: *Vnde non oportet querere si vitæ, & omnia, & corpus, sicut neque ceram & figuram, neque omnino vitæ, sicut figuram, & idcirco est materia.* Quibus verbis supponit Arist. tanquam certum, animam distingui à corpore, sicuti figuram à cera, quæ est mutua distinctio formæ à subiecto, & nō distinctio inadæquata, quæ est inter formam, & compositum, cera enim, & figura non ita se habent, sed sicuti materia, & forma, quod explicat Philosophus per illa extrema verba: *Et ita vitæ materia.* Et text. 10. sic habet: *sed sicut oculi, & pupilla & visus & ibi omnia, & corpus animal.* Quibus verbis exprimit compositionem ex corpore, & anima, hoc est, ex materiâ, & anima, quia ex toto cõposito nulla

9 nulla sit compositio; quod constat ex comparatione facta à Philosopho, in compositione ex pupilla, & visu, seu potentia visiva; pupilla enim non est totum compositum, sed subiectum, quod cum potentia oculum componit. Constat etiam ex ipso contextu aliquando Philosophum nomine totius materiam significasse, nomen enim oculus, quo hic compositum significat desumpserat text. 9. ad materiam illius significandam, his verbis: *Hic enim* (de visu loquitur) *est substantia* (hoc est forma) *oculi, quæ secundum rationem; oculus autem materia, visus est.*

9 Obiicies primò Aristotelem textu 8. Vbi hæc habet: *Vniuersaliter igitur dictum est, quid sit anima, substantia enim, quæ secundum rationem, hoc autem est, quod quid erat esse huiusmodi corporis.* Ergo Aristoteles nomine corporis non intellexit materiam primam, nam forma non est, quod quid erat esse materiam; sed compositum. Respondeo, formam dici quod quid esse materie; non quia sit de essentia illius, vel constitutiva ipsius materie, sed quia est actus illam determinans ad substantiale compositum constituendum.

10 Obiicies secundò: Lapis non dicitur constare corpore, & forma, est ex materia, & forma compositum; ergo materia non est idem cum corpore. Resp. materiam habere rationem corporis propriam, & philosophicè loquendo, inualuit tamen visus, ut hoc tantum nomine gaudeat materia organica, vel totum compositum adæquatum.

11 Obiicies tertio. Actus primus est idem, ac id, quod est de primo conceptu materie; ergo non est actus primus respectu illius. Respondet Arriaga; animam esse de primo conceptu materie, non constitutiuo, sed completiuo. Duplicet solutio, quia anima non est de conceptu constitutiuo materie, neque completiuo in esse materie, sed de conceptu constitutiuo totius, & complectente simul cum materia essentiam compositi, sicuti materia est de conceptu totius, & de conceptu cõplente simul cum forma essentiam compositi. Melius respondetur negando primum illud antecedens; hic enim actus primus non sumitur pro primo conceptu alicuius rei, licet aliquando terminus iste hanc significationem sortiatur, sed pro illo, quod est primarius terminus potentie, cuius dicitur actus, & hac ratione anima iure optimo dicitur actus primus materie.

12 Per particulam *physicæ*, seu *naturalis* excluditur materia, seu compositum artificiale, quorum anima non est forma constitutiva, neque actus, illud tanquam potentiam recipiens. *Organici*, id est, dispositi per temperamentum heterogeneum in ordine ad diuersas partes subiecti, iuxta exigentiam determinatam forme. Hæc deorganizatio tantum continet viuenticibus, licet enim cælum, Iaspis, & alia huiusmodi composita habeant diuersum temperamentum in partibus diuersis, nihilominus hæc diuersa temperatura in partibus diuersis deorganizationem non constituit, quia non est certo ordine, ac fixa regula præscripta in omnibus corporibus eiusdem speciei; sed hoc habet hanc mixtionem temperamentorum in suis partibus, & illud aliam, & non omnes iaspides eisdem colores, vno ordine habent dispositos. Neque cælum, quod hæc astra habet in tanta distantia, exigit illa non habere alio modo disposita, neque hæc numero astra, & non plura, neque pauciora in se habere. Cadaver deorganizationem habet relictam ex forma præcedenti, quam forma cadaueris potius destruit, quam exigit. Forma embryonis, si specialis est forma, deorganizationem habet, non quam exigit ratione sui, sed quæ exigitur ad formam viuentis illi successuram.

13 Volunt Conimbricenses verbum *organicum*, idem valere ac potentia vitam habentis, quod tradunt loco citato ex Themistio, Alex. Philop. D. Thoma & aliis. Mihi tamen difficile est hoc admittere, licet enim rectè inferatur ex deorganizatione potentia ad vitam, quam exprimunt verba illa, *potentia vitam habentis*, quæcunque illa sit, realiter tamen maximopere differunt deorganizatio, quæ consistit in temperamento qualitatum, cum tanta quantitate, & sub tali figura, & potentia ad vitam substantialem, vel accidentalem.

14 *Potentia vitam habentis.* Explicabitur, quæ sit hæc potentia, si prius terminum illius inuestigemus. Duplex est vita, quedam *substantialis*, & per modum actus primi, atque potentie; alia *accidentalis*, per modum actus secundi atque actionis. Iuxta explicationem à nobis datam de particula corporis in definitione posita, non possunt vteriora de vita

Franc. de Quiedo, Philosoph. Tom. 11.

accidentali actus secundi explicari, quia materia prima non est potentia, neque in potentia esse dicitur ad vitam accidentalem, actionesque vitales, videlicet intellectio, nem, visionem corpoream, reliquasque huiusmodi operationes aliquo modo exercendas; ergo verba illa intelligentia sunt de vita substantiali, hoc est, de vita ad modum actus primi principij vitalium actionum, cuius ratio conuenit animæ, ad quam materia est in potentia tanquam primum subiectum ad formam per quam informatur.

His positis: dico potentiam illam, quæ in definitione exprimitur, non esse actiuam neque passiuam, quia materia prima non habet potentiam actiuam ad formam substantialem, neque potentia passiuam est de ratione constitutiva materie, sicuti neque de conceptu constitutiuo forme non est posse recipi in materia, ut probauit *Philosophum controu. 2. & 3.* Affirmo insuper potentiam illam esse terminatiuam vniõis ad formam per modum partis materialis, seu subiecti, vel potentie perfectibilis, cuius conceptum explicui latè loco citato. Conclusio probanda est ex ibi dictis, vbi probauit hanc tantum potentiam esse essentialem & constitutiuam materie, respectu forme. Dices hanc esse potentiam, quam habet ad omnes formas etiam non viuenticum; ad formas tamen viuenticum indigere alia potentia magis speciali. Respondeo per eandem potentiam, respicere materiam formas viuenticum & non viuenticum, omnes collectiue tanquam actum adæquatum, & singulas diuisione, tanquam actus inadæquatos; connotare tamen in ordine ad formas viuenticum deorganizationem, quam non connotat in ordine ad alias formas.

Si nomine *corporis* intelligeretur totum compositum, vita in definitione significata esset vita in actu secundo, hoc est, actiones reales, ad quas compositum est in potentia, & non ad formam, quam in se habet, & cum qua inadæquate identificatur. Intelligeretur etiam potentia actiuam, quam habet verum compositum respectu suarum actionum, non verò passiuam, quia passio, ut probabo *Contr. 2. de Anim.* non est de conceptu actionis vitalis, seu vite in actu secundo: ac proinde neque potentia ad illam, ad vitam in actu primo pertinebit, neque viuēs ut viuens formaliter in actu primo importabit potentiam recipiendi. Similiter viuens in actu primo dicit formaliter potentiam sibi viuendi actionem vitalem, quia de ratione vite in actu secundo, est immanencia per vniõem ad principium à quo fluit, ut probabo loco nuper citato, & ita illud in potentia, non solum virtutem actiuam, sed terminatiuam vniõis ad vitam in actu secundo, si nomine *corporis* totum compositum intelligatur, necessariò importabit.

Plotinus lib. 2. *Enn. 4.* definitionem hanc reprehendit, & Proclus in *Timæum cap. 5.* Aristotelem vellicat, quod non docuerit, quid sit anima, sed cuius, sit nempe corporis organici. Neque absque fundamento credo ab his Philosophis Aristotelem carpi, licet enim explicando cuiusnam subiecti anima sit forma, aliquo modo illius natura explicetur, quia per respectum tale subiectum videlicet organicum differat à reliquis formis, quæ non habent rationem animæ; tamen satis ignota manet adhuc animi natura, ex eo præcisè quod nouerimus exigere corpus organicum. Neque de illa particula *potentia vitam habentis* merito dici potest cum Proclo, potius esse explicationem corporis, quod habet animam, quam ipsius animæ, illa enim explicat naturam corporis, & non deseruit ad explicandam naturam ipsius animæ, idem enim est dicere corpus potentia vitam habens, ac dicere corpus, seu materia cuius potentia respicit vitam tanquam actum, quod optime explicat rationem illius corporis, seu illius potentie; quia dicere, anima est actus potentie cuius actus est vita, non est explicare actum per subiectum, sed explicare etiam subiectum per actum; est enim dicere anima est actus corporis organici, quod corpus organicum est potentia ad vitam; vbi duplex intercedit explicatio; vna animi per ordinem ad corpus organicum, alia corporis organici per ordinem ad animam nomine vite significatam. Quod si dicas explicationem corporis esse remotè explicationem animæ, quia ex cognitione corporis, ad quod dicit ordinem anima, venimus in cognitione ipsius animæ, frustra hæc explicatio animæ remota traditur in ipsa definitione animæ; cum enim in illa definitum sit anima, anima debet esse immediatè explicata, & non alia entitas. Deinde ineptè explicatur anima per corpus, rursus explicandum per eandem rationem, per quā potuit explicari immediatè, sicuti

si quis rogaret: Quid est forma hominis? & responderet aliquis: Est actus materiæ, cuius forma est principium ratiocinandi tunc frustra per subiectum definiretur anima. Facilius enim diceretur: Anima est forma, quæ se habet, ut principium ratiocinandi. Vltimò contra hanc definitionem obijciò; illam explicare animam per subiectum explicandum per aliud difficilius explicatu ipsa anima, videlicet per vitam, cuius conceptus ignotior est conceptu animæ, ac proinde de primo ad vltimum explicatur anima per aliquid illa magis ignotum.

18 Propter hanc rationem (si Philosophi auctoritas non intercederet) existimo definitionem melius explicari de potentia ad vitam accidentalem, quam habet totum compositum, quod nomine corporis potest significari, ita ut hunc sensum haberet definitio: *Anima est actus constitutus compositi potentis elicere vitales actiones.* Quæ definitio optima est, & essentialis animæ, cui essentialis debet esse respectus ad subiectum, quem dicunt reliquæ formæ, cum quibus vniuoce conuenit, & virtus productiua formalis, vel radicalis actionum vitalium, per quam primò differt à reliquis formis non viuientium. Si tamen standum est definitioni traditæ à Philosopho, adhuc dici potest, particulam illam *potentiam vitam habentis*, non esse positā à Philosopho tanquam quid pertinet essentialiter ad definitionem, quod probo ex text. 7. Vbi sic animā definit: *Si autem aliquid commune in omni anima oportet dicere, erit utique primus actus corporis naturalis instrumentalitatis. Unde non oportet, &c.* Quibus verbis ait Aristot. esse animam in communi definire, & nunquam meminisse illius particulæ *potentiam vitam habentis*, sed tantum illam definire per ordinem ad corpus organicum, per quem rectè ab omnibus differt, nulla enim forma non viuientis, deorganizationem ratione sui exigit.

19 Definitionem traditam à Philosopho esse essentialem censent ferè omnes, quibus ego non omnino acquiesco: licet enim esse principium actionum vitalium sit de illius essentia, ut suprà dixi, ordo tamen ad deorganizationem rationem essentia metaphysicè non participat, non enim quidquid est identificatum cum forma est de illius essentia, ac proinde ex hoc capite non probatur ordinem ad deorganizationem esse essentialem animæ, & oppositum probare intendo, ex hoc quod deorganizatio non est intenta ab anima per se ipsam, sed per operationes ad quas deseruit. Ex quo infero exigentiam deorganizationis dimanare à potentiis exigentibus deorganizationem ad operandum, & ita esse prædicatum secundarium ortum ab alio primario, quod rationem habet essentia, quia est, quod prius in re concipitur, & aliorum radix, & per quod animæ ab aliis formis sufficienter distinguitur. Ex quibus infero hanc definitionem, *actus corporis physici & organici potentia vitam habentis*, inuoluere exigentiam ad deorganizationem, quæ est prædicatum ad essentiam metaphysicam animæ non spectans. Potentia autem ad vitam, si nomine corporis materia prima intelligatur potens informari vita substantiali, non se tenet ex parte animæ, neque est prædicatum illius, sed est potentia materiæ primæ, quæ ipsa potens est informari animæ, ac proinde in hac definitione tantum inuenio rationem illam communem actus primi respicientis materiam animæ essentialem, ac proinde totam hanc definitionem descriptiuam vocarem, sicuti descriptiuam dicimus hanc hominis definitionem *animal visibile*, licet prædicatum *animal* multis commune, sit homini essentialiale.

20 Alia definitio desumitur ex Arist. lib. 2. de anima cap. 2. vbi his verbis rationem animæ explicat text. 24. *Anima autem id est, quo viuimus, & sentimus, & mouemur, & intelligimus.* Quæ definitio si collectiue, & absolute intelligatur, tantum animæ rationali conuenire potest, nulla enim præter ipsam his omnibus fungitur actionibus, neque disunctiue intelligenda est, disunctio enim vitium est in definitione posita, neque rectè disungitur propriè loquendo hæc animi munera, nunquam enim in anima principium ratiocinandi disungitur à principio sentiendi, neque principium sentiendi à principio vegetandi, licet à contrario, principium vegetandi disungatur à principio sentiendi, & principium sentiendi à principio ratiocinandi, Aristoteles hanc definitionem per distributionem accommodam explicauit, scilicet; anima vegetatiua est, quo vegetamur, sensitua, quo sentimus, & vegetamur; rationalis, quo vegetamur, sentimus, & intelligimus. Sed neque hæc explicatio placet: iuxta illam enim non vna definitio

animæ in communi, sed triplex definitio triplicis animæ traderetur.

Intelligenda est definitio (si propria non me mens fessit) in hunc sensum. Anima est principium, quo exercentur hæ omnes actiones vbiuicque; exercentur; quod verissimum est, & de conceptu animæ abstrahentis à vegetatiua, sensitua, & rationali optime verificatur. Verum enim est animam ut sic esse principium omnium actionum, quæ ex his omnibus annumeratis sunt in proprio subiecto. Quam explicationem olim in re longè grauioris momenti dedit August. lib. 4. contra Iulianum c. 8. & epist. 107. de Prædest. Sanctorum cap. 8. quem sequuti sunt Prosp. ad capita Gallorum Obiect. 4. Fulgent. de Incarn. & grat. cap. 3. illi propositioni vniuersali traditæ à S. Paulo 1. ad Thimothe. 2. *Deus vult omnes homines saluos fieri*, id est, Deus vult saluos fieri omnes homines, qui saluantur; & nullus sit saluus, nisi ex voluntate Dei. Quam explicationem explicat vulgari exemplo, quo dicimus, hic magister docet omnes pueros huius ciuitatis, id est, qui docentur, ab hoc magistro docentur; quod est dicere: nullus puer docetur ab alio, nisi ab hoc magistro. Sic in nostro casu anima est, id, quo facimus omnes operationes vegetandi, mouendi, sentiendi, & ratiocinandi, quas facimus, quod æquiualeat: nullā ex his operationibus facimus, quam non faciamus animā, tanquam principio effectiua illarum. Et iuxta hanc interpretationem optime quadrat hæc definitio animæ in communi, & cuiusque animæ vegetatiuæ, sensitivæ, & rationalis, quia de ratione cuiusque animæ est, esse principium omnium operationum, quæ ex his sunt, in composito quod informat.

Contra hanc definitionem obijciunt alij, Aristotelem posuisse particulam *quo viuimus*, quæ est generica respectu illorum, quæ postea adiunxit, ac proinde perperam omnes illas adiunxit, idem enim est dicere, anima est, id, quo viuimus, & sentimus, ac si dixerit, anima est, id, quo sentimus, & videmus; sicut enim visio est species sensationis, sic sensatio species vitæ in actu secundo. Non videt obiectum, est enim vulgaris loquendi modus, rationem genericam sumi ad significandam speciem imperfectiorem, sic animal vocamus indiuiduum speciei valde imperfectæ, ex his, quæ sub genere animalis continentur. Hoc loquendi modo vsus est Philosophus in hac definitione, cum enim ex omnibus speciebus vitalis actionis, vegetatio sit imperfectior, illam nomine generis appellauit, idemque iuxta hunc loquendi modum sonant hæc definitionis verba: actus, quo viuimus, &c. ac si diceretur: actus, quo vegetamur, sentimus, &c.

13 Circa particulam, *quo mouemur*, poterat esse questio, an per illam explicaretur specialis gradus viuientis, & ratio specialis animæ distinctæ à sensitua: cui questioni negatiue respondendum est, quia motus localis non est actio vitalis, ac proinde non illi correspondet specialis ratio vitæ, neque animæ, quæ essentialiter est vitæ; deinde quia etiam motus localis esset actio vitalis, anima locomotiva non distingueretur à sensitua, quia virtus locomotiva nūquam à virtute sensitua separatur; quodcūque enim animal habet virtutem mouendi se, quod patebit in quocunque animali, quod si pungatur, statim contrahit se, & ipso motu testimonium dat vitæ, quæ gaudet, quod si daretur aliquod animal quod nullam virtutem haberet se locomouendi, nullo modo possemus dignoscere, illud esse animal, & vitæ potius, quia non ex alio capite possumus cognoscere, an hoc corpus sit equus vel equi cadauer, nisi quia videmus hoc moueri & illud nullatenus posse motum aliquem exhibere.

14 Neque deorganizatio sufficiens est argumentum ad vitam sensitiuam inferendam, quia communis est omni viuienti, etiam non sensitui. Posuit Aristoteles in definitione animæ virtutem locomotiua, quia etiam si terminum vitalem non respiciat, illius tamē effectus vitam supponit, in viuientibus enim motus localis vitalibus actionibus dirigitur, tum etiam gradum sensitui, & locomotui assignauit, ne imperitum vulgus existimaret, aliqua animalia, quæ vix motum localem habent, & nunquam spatium adæquatum quod acquirunt relinquunt, sensitua non esse, non quia necessum esset gradum illum locomotui reperiēte, expressè enim docet Aristoteles animam adæquatè definiti per principium vegetandi, sentiendi, & ratiocinandi, sic enim ait eodem lib. 2. de anima cap. 2. text. 18. *Anima est horum quæ dicta sunt, principium, & his definita est vegetatio, sensitio, & cogitatio motu.* Quibus verbis aperte probatur, quod

quod dicebam suprà, videlicet verbum *sensitivum*, in definitione positum, importare virtutem vegetatiuam, & verbum *mouetur*, non esse necessariò in definitione ponendū.

24 Consent Conimbricenses hanc definitionem datam esse propter causam finalem, quia operationes sunt fines animæ, sicut omnes effectus sui principij, unde dimanauit illud vulgare Axioma: esse est propter operari, quod tradit Aristoteles lib. 2. de Celo cap. 3. text. 17. & 2. Physic. cap. 7. Plurimi hunc dicendi modum reiciunt ex eo quod accidentia finis animæ esse nequeant; non enim ordinatur substantia ad accidentia, sed accidentia ad substantiam tanquam finem, in quem ordinantur, & cui intenduntur, quem respiciunt. Alij dicunt operationes animæ posse esse finem, quo anima consequitur finem cuius, respicientem ipsam animam tanquam finem cui, ita vt integer, & totalis finis consisteret ex animæ operatione, & subiecto: ex anima tanquam ex fine cui; & ex subiecto tanquam ex fine cuius; ex operatione tanquam ex fine quo. Homo enim natus est, vt cognoscat Deum, ipsumque sibi tanquam finem consequatur, mediâ operatione tanquam fine quo. Hæc omnia ad definitionem Philosophi explicandam, necessaria non sunt. Ideo illis omisiss Affirmo hanc definitionem esse traditam per principium operationum indistinctum realiter ab anima, imò & formaliter, quia potentia ab anima adhuc formaliter non distinguuntur, quod si distinguerentur, intelligenda esset hæc definitio de principio radicali, quod est idem formaliter cum anima, quod principium explicatur relatè ad suos effectus, quia nõ possumus expressè potetiam aliquam cognoscere nisi cum ordine ad effectus expressam. Ex quo constat non esse datam per causam finalem, quia principium operationum identificatum formaliter cum operante non potest esse finis sui ipsius; nihil enim in se ipsum tanquam in finem ordinatur. Neque vulgaris loquendi modus, quo dicimus esse est propter operari, probat operationes esse finem sui principij, sepe enim effectus seu euentus nomine suis significatur, vt indubitatè est apud omnes interpretes, etiam sacrarum literarum.

25 Circa distinctionem harum definitionum, dico maxime potè distinguì, si prior detur per ordinem ad materiam organicam, vt vitam in actu primo, quia hæc datur per ordinem ad totum compositum, & vitam in actu secundo, si verò prior definitio detur per ordinem ad compositum, quod forma constituit, & ad vitam accidentalem, cuius principium est effectiuum, nullam poterimus in his definitionibus distinctionem reperire, quia hæc posterio per illud, quo viuimus, importat respectum ad compositum constitutum, & ad vitam accidentalem, quam potest compositum per animam sumptam per principium effectiuum exercere. Aristotelem demonstrasse priorem definitionem per hanc posteriorem affirmant illius interpretes, quam demonstrationem ex his, quæ Aristoteles cap. 2. tradit, ita componunt: Principium, quo viuimus, sensitivum, & intelligimus, est actus primus corporis organici sed anima est principium, quo viuimus, sensitivum, & intelligimus: ergo est actus primus corporis organici. Ex Aristotelis interpretibus quidam sentiunt, hanc demonstrationem esse à posteriori, quia datur per effectus animæ. Alij tenent hanc demonstrationem esse à priori; hi sunt omnes Græci expositores, quos sequutus est Albertus Magnus, quorum sententia mihi magis placet, falsum enim est fundamentum oppositæ; posteriorem definitio non datur per effectus animæ, neque per suas operationes; sed per principium illarum. Deinde etiam si daretur per effectus, posset esse à priori non respectu ipsius animæ, quæ effectus posteriores sunt, sed respectu deorganizationis, quæ est propter actus futuros, & essentialiter ad illos ordinatur. Huius sententiæ fundamentum esse debet, prius esse in anima habere principium, & virtutem effectiuam actionum, quam habere deorganizationem in materia, & illam exigere, ac proinde hæc deorganizatio demonstrata per principium operationis demonstratur per aliquod prius illa, & consequenter à priori.

PUNCTVM II.

Explicatur diuisio anima in vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem.

I Diuisio omnis dicit membra diuidentia re, vel nomine opposita, & ita in hac diuisione oportet expli-

care an illius membra re, vel ratione opponantur, & quomodo hæ animæ inter se ordinantur, separabiles sint, & connexæ? Gradus animæ minùs perfectus separabilis est à perfectiori, quod docuit Aristoteles lib. 2. de anima cap. 1. & sæpe alibi, latiusque ipsa experientia compertum est. Primò vegetatiuam separari à sensitua, & rationali, in plantis apertum est, vt docuit Aristoteles lib. 1. de Plantis, & lib. 5. de Generat. animalium cap. 1. vbi ait: animalia dum dormiunt vitâ plantæ viuere, plantas verò non posse esse somni capaces, quia expergisci nequeunt, neque sentire: Et D. Augustinus sermone 27. de verbis Apostoli. sic ait: *Nobis viuere cum arboribus & fructibus commune est. Nam vitis vituit cum viret; moritur cum arefcit, sed vitâ illa non habet sensum.* & lib. 2. de mor. Manich. irridet Manichæos, qui sensum & rationem arboribus tribuebant: & libro de Hæresibus cap. 46. & lib. de vera Religione cap. 55. sic habet: *Non sit nobis cultus illius vitæ, quæ dicuntur arbores viuere, quoniam nullus sensus in illa est.* & lib. de quantitate animæ cap. 33. contrariam sententiam vocat impietatem rusticam, & errorem sacrilegum, magis ligneam opinionem, quàm sint ipse arbores, quibus patrocinium præstat. Clamitat experientia, quæ videmus durissimis ictibus absque sensationis indicio arbores concuti. Neque sensuum organa habent aliqua apta ad sensationes exercendas, sed nimis terrestria, densa ac proinde ad omnem sensationem ineptissima sunt.

Neque minùs certum est, gradum sensitui existentem in brutis separari à gradu rationalis tantum in homine existenti. Duo includit hæc conclusio: primum, gradum ratiocinandi non esse in brutis: secundum, in ipsis existere gradum sentiendi. Vtrumque testatur Scriptura in Psal. 31. *Nolite fieri sicut equus, & mulus: in quibus non est intellectus.* & Isaia 1. *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui.* Et vtrumque in Philosophia ratum est. Hominem tantum præditum esse intellectu testatus est Philosophus 7. Politic. cap. 13. in homine, & brutis esse vitam sensitiuam passim docet in hoc 2. lib. de anima, & sæpe alibi. Experientia ipsa idem conuincit, in brutis enim, neque loquutionem, neque libertatem, aut alia signa intellectus inuenimus, sed omnia instinctu fieri cognoscimus, cum videmus omnia eiusdem speciei omnino eodem modo operari. Quod si in aliquibus nonnulla vmbra discursus appareat, non in ipsius rationis vsum, sed in altissimam sui auctoris providentiam, quæ omnibus creaturis natiuam inclinationem, & propensionem indidit ad ipsarum conseruationem aptam, vilem, & necessariam, refundenda est.

3 Gradus animæ perfectiores ab imperfectioribus non separari, videlicet rationale à vegetatiuo, & sensitui; sensituium à vegetatiuo, experientia compertum est, vt docuit Aristoteles lib. 2. de anima cap. 2. text. 15. his verbis: *Sed hæc siquidem vis (de vegetatiua loquitur) à cæteris seorsum, separarique potest, cætera autem in ipsis mortalibus ab ista nequeunt separari.* & cap. 3. *Quibus mortalibus inest ratio, his sunt continuo, & cætera cuncta.* Neque limitatio illa animæ in corpore mortali adducta ab Aristotele propter intelligentias necessaria est, quia omnis anima est actus corporis mortalis, & licet in Angelo separaretur gradus rationalis, à gradu sensitui, Angelus est substantia simplex completa, nos autem loquimur de anima, quæ est substantia incompleta ordinata ad componendum totum cum corpore, cui vnitur, vt mediis corporis materialibus organis sensationes eliciat, ad intellectiones deferuentes, vt discutit D. Thom. 1. parte, quæst. 51.

4 Ex his constat quod si anima diuidatur in animam vegetatiuam tantum, & in vegetatiuam & sensitiuam; & in vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem, membra diuidentia re opponi, & esse realiter distincta. Si autem anima diuidatur in vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem, ita vt quodlibet membrum diuidens tantum dicat gradum in illo contentum præscindens ab omni alio, & à negatione illius, & imperfectiores contrahibiles per perfectiores, & per negationem aliorum perfectiorum v.g. gradum vegetatiuum contrahibilem per vegetatiuum plantæ, quod dicit negationem sensitui, & per vegetatiuum animalis, quod dicit gradum sensitui, indifferentem omnino ad veramque differentiam, tunc membra diuidentia non opponuntur re, quia possunt in eandem entitatem materialem coincidere; opponuntur tamen ratione, quia semper hi gradus formaliter distinguuntur per ordinem ad diuersas opera